

KORREKSION PEDAGOGIKANING SOHALARI, ANOMAL BOLALARNI O‘QITISH METODLARI

Akramova Madinabonu Ubaydullo qizi

O‘zbekiston milliy Universiteti,
Xorijiy Filologiya Fakulteti 4-bosqich talabasi
akramovamadina81@gmail.com

Fayzullayeva Zahro Olimjon qizi

Xorijiy filologiya fakultet 3-kurs talabasi

Axrorova Z.B

Ilmiy rahbar: O‘zMU Ijtimoiy fanlar fakulteti dots.

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada Korreksion pedagogikaning sohalari va anomal o‘quvchilarni o‘qitish va tarbiyalash metodlari yoritilgan. Shuningdek, anomal bolalarni aniqlash va hisobga olish; rivojlanish anomaliyasini barvaqt tashxislash metodlarini ishlab chiqish; anomal bolalarni rivojlantirish va ijtimoiylashtirish jarayoni haqida so‘z yuritiladi.

Kalit so‘zlar: *Korreksion pedagogika, difektologiya, oligofreno, tiflo, surdo, logopediya, anomal bollarni klassifikatsiyalash, inkluziv ta’lim.*

НАПРАВЛЕНИЯ КОРРЕКЦИОННОЙ ПЕДАГОГИКИ, МЕТОДЫ ОБУЧЕНИЯ АНОМАЛЬНЫХ ДЕТЕЙ

АННОТАЦИЯ

В данной статье описаны направления коррекционной педагогики и методы обучения и воспитания учащихся с ограниченными возможностями здоровья, а также выявление и учет аномальных детей; разработка методов ранней диагностики аномалий развития; Приводятся мысли о процессе развития и социализации аномальных детей.

Ключевые слова: *Коррекционная педагогика, дисфектология, олигофрено, дислексия, дислексия, логопедия, классификация аномальных детей, инклюзивное образование.*

FIELDS OF CORRECTIONAL PEDAGOGY, METHODS OF TEACHING ABNORMAL CHILDREN

ANNOTATION

This article describes the directions of correctional pedagogy and methods of teaching and educating students with disabilities, as well as identifying and accounting for abnormal children; development of methods for early diagnosis of developmental anomalies; thoughts are given about the process of development and socialization of abnormal children.

Key words: *Correctional pedagogy, dyflectology, oligophreno, dyslexia, speech therapy, classification of abnormal children, inclusive education.*

Ma'lumki bugungi kunda mamlakatimizda turli sohalarni o'rganish va o'rgatish usullari uchun yangicha yondashuvlar bilan qaralmoqda. Xususan ta'lim jarayonida ham turli jabhalarda keng ko'lamlil ishlar olib borilmoqda. Shu boisdan bugungi kunda mamlakatimizda inkluziv ta'lim- davlat siyosati bo'lib, nogiron va sog'lom bolalar o'rtasidagi to'siqlarni bartaraf etib, maxsus ta'limga muhtoj bolalar, (ayrim sabablarga ko'ra nogiron bo'lgan) o'smirlar rivojlanishda uchraydigan nuqsonlar yoki iqtisodiy qiyinchiliklardan qat'iy nazar ijtimoiy hayotga moslashtirishga yo'naltirilgan umumta'lim jarayoniga qo'shishni ifodalovchi ta'lim tizimidir.

Korreksion pedagogika ilmiy tushuncha sifatida pedagogika fanida rasman e'tirof etilganiga u qadar ko'p vaqt bo'lmadi. Uzoq vaqt davomida pedagogika "defektologiya" tushunchasi sifatida qo'llanib kelgan.

Surdopedagogika ¹ bu eshitish qobiliyati buzilgan bolalarni tarbiyalashda surdapedagoglar shug'ullanadi. Ommaviy umumiy o'rta talim maktabida eshitishda

¹ .Axrorova Z, , Abdullaeva G, Altinkaya K, Tursunov R, Xaydarova X, Xamrokulova Sh. „Pedagogika nazariyasi” Toshkent 2021

nuqsoni bolgan bolalarni o'qitish mumkin. O'qituvchi bolaning eshita olishiga etibor berishi lozim. Bolani birinchi yoki ikkinchi partaga, iloji bolsa orta qatorga otkazish kerak. Shu bilan birga oqituvchi bola darsni tushuna olganligi, topshiriqni togrri bajarayotganligini nazorat qilib turishi kerak. Bazida eshitmaydigan yoki yomon eshitadigan bolalar ommaviy umumiy orta talim maktablarida eshitadigan tengdoshlari bilan birga muvaffaqiyatli o'qiydilar.

Ko'rish qobiliyatining buzilishi tug'ma yoki orttirilgan boladi. Ommaviy maktablarda ta'lim olganda ko'rishda nuqsoni bolgan bola jiddiy qiyinchiliklarga duch keladi. Idrok etishning aniq emasligi, sekinligi, torligi predmetlarni tanib olish, shaklini ajratish, o'ziga xos belgilari togrisidagi ma'lumotlarga ega bolishda ma'lum qiyinchiliklarni keltirib chiqaradi. Bolalar satrlar, harflar va raqamlarni adashtiradilar. Bular o'qish texnikasini egallash, o'qilganlarning mazmunini tushunishga halaqit beradi. Ommaviy umumiy o'rta ta'lim maktablarida ko'rishda nuqsoni bo'lgan bola qarab bajariladigan ishni tashkil etishda tez charchaydi, natijada ish qobiliyati pasayadi. U tuzatuvchi ko'zoynak taqishi kerak. Lekin ko'zoynak taqishda bola pedagogning unga diqqat bilan munosabatda bo'lishiga ehtiyoj sezadi. Maktabda va uyda o'quv ishlarini bajarishda sanitar-gigiyenik talablarga amal qilishi lozim.

Anomal¹ bolalarni tarbiyalash oila va ta'lim muassasasi o'rtasidagi yaqin aloqa, bir-birlarini qo'llab- quvvatlash, bir-biriga yordam ko'rsatish, talabchanlik hamda oqilona mehribonlik asosida amalga oshiriladi.

Tarbiyaviy ishlar anomal bolalarning individual va yosh xususiyatlarini inobatga olish asosida ularda mustaqillik, o'ziga xizmat ko'rsatish, mehnat ko'nikmalari, xulq madaniyati, shuningdek, ijtimoiy muhitda yashash va ishlash ko'nikmalarini shakllantirishga yo'naltiriladi. Anomal bolani tarbiyalash atrofdagilarning uning psixik yoki jismoniy kamchiliklariga ehtiyotkorlik bilan munosabatda bo'lishni talab etadi. Bunday bolalarda optimizm va ishonchni tarbiyalash, qobiliyatini shakllantirish yoki

¹ . <https://fayllar.org/ti-maqсад-va-vazifalari-anomal-bolalar-bilan-olib-boriladigan.html>

uning o'rnini bosuvchi imkoniyatni rivojlantirish, ijobiy sifatlarini tarbiyalash hamda harakatlari va xulqini tanqidiy baholash qobiliyatini rivojlantirish juda muhim.

Korreksion —tarbiyaviy ishlar anomal bolalarni o'qitish jarayonida amalga oshiriladi va mehnat tarbiyasini samarali tashkil etish uchun katta imkoniyatlar yaratadi. Mehnat ta'limi jarayonida faqat kasbiy malakalari emas, balki o'z ishlarini rejalashtirish ko'nikmalari, og'zaki ko'rsatmalarga amal qilish malakasi, ishning sifatini tanqidiy baholash va boshqa malakalari tarbiyalanadi. Kamchiliklarini tuzatish yordamida anomal bolalarning normal rivojlangan bolalar bilan aloqalari uchun sharoitlaryaratish muhimdir. Bir qator hollarda anomal bolalar uchun davolash-korreksion tadbirlar (davolash jismoniy mashqlari, masala, artikulyar va nafas olish gimnastikasi, dori-darmonlar qabul qilish va boshqalar) ni tashkil etish zarur bo'ladi.

Aqliy rivojlanishida nuqsoni bolgan bolalarni oqitish. Ruhiy rivojlanishi ortda qolgan bolalar predmetlarni ozlashtira olmaydigan oquvchilarning taxminan 50 foizini tashkil etadi. Ruhiy rivojlanishda ortda qolish bolalar rivojlanishining anomal kursoratgichi sifatida XIX asrning 50-yillardan organila boshlandi.

Ruhiy rivojlanishida nuqsoni bo'lgan bolalar o'ziga xos xususiyatlarga ega. Ular maktabda ta'lim olishga to'la tayyor bo'lmaydilar, mustaqil ravishda hisoblashni, o'qishni, yozishni va maktab tartib-qoidalariga amal qilishni o'rgana olmaydilar. Bunday bolalarda ruhiy toliqish kuzatilib, tez charchash, ish bajarish qobiliyatining pasayishi, boshlagan ishini oxiriga yetkazmaslik holatlari kuzatiladi. Kopincha boshlari ogriydi.

Ruhiy rivojlanishi ortda qolgan bolalarning xulqi ham oziga xos. O'zlarini maktabgacha yoshdagi bolalar kabi tutishadi. Ularda o'qishga nisbatan qiziqish yoq yoki juda past. O'yin ular uchun asosiy faoliyat turi sanaladi.

Bazan ruhiy rivojlanishida nuqsoni bolgan bolalar aqli zaif sifatida qabul qilinadilar. Bu to'g'ri emas. Chunki ular oddiy bilimlarni o'zlashtirish, hisoblash ko'nikmalarini egallashda qiyinchiliklarga duch kelish bilan birga she'r, ertaklarni eslab qoladilar. Bunday xususiyat aqli zaif bolalarda kuzatilmaydi.

Ko'pchilik hollarda ruhiy rivojlanishda nuqsoni bolgan bolalar ommaviy umumiy o'rta talim maktablarida o'qitiladilar. Ular bilan individual korreksion ishlar olib borilmaydi. Natijada ular predmetlarni o'zlashtira olmaydilar.

O'zbekistonda XX asrning 60-yillarida ruhiy rivojlanishda nuqsoni bo'lgan bolalar bilan maxsus pedagogik ishlar amalga oshirila boshlandi. Hozirgi kunda bunday bolalar uchun maktab internatlar va maxsus talim muassasalari faoliyat korsatmoqda. Shu bilan birga ularni ommaviy umumiy orta talim maktablarda tashkil etilgan korreksion-rivojlantiruvchi sinflarda o'qitish yolg'a qoyilgan. Bolalarni maxsus talim muassasalariga qabul qilish psixologik-tibbiy-pedagogik komissiyalarning xulosasi boyicha ota-onalari yoki ularning ornini bosuvchi shaxslarning roziligiga kora amalga oshiriladi. Sinflar 12 nafar oquvchidan iborat boladi.

Xulosa o'rnida shuni aytish mumkinki, anomal bolalar bilan olib boriladigan korreksion o'qitish uslublari o'quv jarayonida amalga oshiriladi. Rivojlanishida kamchiligi bo'lgan bolalar korreksion –rivojlantiruvchi ta'lim va tarbiyalarga muhtoj bo'lishadilar. Albatta bu borada insonparvarlik tamoyili har bitta bola uchun o'z qobiliyatini maksimal darajada rivojlantira oladigan zarur sharoitlarni o'z vaqtida yaratib berishdan iborat bo'lib, u bolani izchil va batafsil o'rganish, uning yo'lida uchraydigan qiyinchiliklarni yo'qotish yo'llarini va vositalarini izlash kerak bo'ladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Axrorova Z, , Abdullaeva G, Altinkaya K, Tursunov R, Xaydarova X, Xamrokulova Sh. „Pedagogika nazariyasi” Toshkent 2021
2. N. Atayeva, F Rasulova, S Hasanov, M Salayeva ,, Umumiy pedagogika”Toshkent 2012
3. R.A.Mavlonova, N.H.Rahmonqulova, K.O.Matnazarova, M.K.Shirinov,S.Hafizov ,,Umumiy pedagogika’.-T.:„Fan va texnologiya”nashriyoti Toshkent 2018.
- 4.<https://fayllar.org/ti-maqsad-va-vazifalari-anomal-bolalar-bilan-olib-boriladigan.html>